

Islamic Knowledge and Insight

معرفت و بصیرت اسلامی

Basics of Citizen's Rights in Political Affairs from the Perspective of Shia Traditions with Emphasis On Nahj Al-Balagha

مبانی حقوق شهروندی در امور سیاسی از منظر روایات شیعه با تاکید بر نهج البلاغه

1. Mohammad Kazem Koochaki Monfared Darabi : PhD Student, Department of Quranic Sciences, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.

2. Ahmad Moradkhani : Associate Professor, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Law, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran (ah-moradkhani@yahoo.com).

3. Seyed Mohammad Shafie Darabi : Associate Professor, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Law, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.

This article deals with the fundamental rights of citizens in the framework of political affairs expressed in Shia Islamic traditions with a special focus on Nahj al-Balagha, a collection of sermons, letters and speeches attributed to Imam Ali (AS). The purpose of this research is to clarify the basic rights and responsibilities of citizens in interaction with government authorities by examining the main principles and values expressed in these sources. The article begins by establishing a basic understanding of the Shia perspective on governance and the role of the state in protecting the rights of citizens. It then examines the key concepts of justice, equality, and accountability expressed in Shia traditions and highlights their relevance to the protection of citizenship rights. Nahj al-Balagha serves as a primary source for this research and provides valuable insights into the moral and political principles that should guide relations between rulers. This article analyzes various expressions of Nahj al-Balagha to identify the specific rights and responsibilities of citizens, such as the right to participate in government, the right to freedom of speech, and the obligation of rulers to observe justice and fairness. In conclusion, this article, relying on the rich and diverse teachings of Nahj al-Balagha, provides a comprehensive overview of the fundamental rights of citizens in political affairs from the perspective of Shia traditions. By clarifying these principles, this research contributes to a deeper understanding of the moral and political framework that should underpin democratic governance.

Keywords: *Nahj al-Balagha, Shia traditions, citizenship rights, governance.*

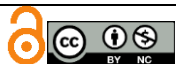
۱. محمد کاظم کوچکی منفرد دارابی : دانشجوی دکتری، گروه علوم قرآنی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

۲. احمد مرادخانی : دانشیار، گروه فقه و مبانی حقوق، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران (ah-moradkhani@yahoo.com)

۳. سید محمد شفیعی دارابی : دانشیار، گروه فقه و مبانی حقوق، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

این مقاله حقوق اساسی شهروندان را در چارچوب امور سیاسی که در روایات اسلامی شیعه با تمرکز ویژه بر نهج البلاغه، مجموعه خطبه ها، نامه ها و سخنان منسوب به امام علی (ع) بیان شده، می پردازد. هدف این پژوهش با بررسی اصول و ارزش های اصلی بیان شده در این منابع، روشن کردن حقوق و مسئولیت های اساسی شهروندان در تعامل با مقامات حاکمیتی است. مقاله با ایجاد درک اساسی از دیدگاه شیعه در مورد حکومت و نقش دولت در حفاظت از حقوق شهروندان آغاز می شود. سپس مفاهیم کلیدی عدالت، برابری، و پاسخگویی را که در روایات شیعه بیان شده است، بررسی می کند و ارتباط آنها را با حمایت از حقوق شهروندی برجسته می کند. نهج البلاغه به عنوان منبع اولیه برای این تحقیق عمل می کند و بینش های ارزشمندی را در مورد اصول اخلاقی و سیاسی ارائه می دهد که باید روابط بین حاکمان را هدایت کند. این مقاله به تحلیل عبارات مختلفی از نهج البلاغه می پردازد تا حقوق و مسئولیت های خاص شهروندان مانند حق مشارکت در حکومت، حق آزادی بیان و الزام حاکمان به رعایت عدالت و انصاف را شناسایی کند. در خاتمه، این مقاله با تکیه بر آموزه های غنی و متنوع نهج البلاغه، مروری جامع بر حقوق اساسی شهروندان در امور سیاسی از منظر روایات شیعه ارائه می دهد. با روشن کردن این اصول، این تحقیق به درک عمیق تر چارچوب اخلاقی و سیاسی که باید زیربنای حکومت داری دموکراتیک باشد کمک می کند.

کلید واژگان: *نهج البلاغه، روایات شیعه، حقوق شهروندی، حکومت داری.*

How to cite: Koochaki Monfared Darabi M, Moradkhani A, Shafie Darabi M. (2024). Basics of Citizen's Rights in Political Affairs from the Perspective of Shia Traditions with Emphasis On Nahj Al-Balagha. *Islamic Knowledge and Insight*, 2(1), 1-9.

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Submit Date: 2024-03-26

Revise Date: 2024-05-23

Accept Date: 2024-06-09

Publish Date: 2024-06-20

شیوه استناددهی: کوچکی منفرد دارابی، محمد کاظم، مرادخانی، احمد، شفیعی دارابی سیدمحمد. (۱۴۰۳). مبانی حقوق شهروندی در امور سیاسی از منظر روایات شیعه با تاکید بر نهج البلاغه. *معرفت و بصیرت اسلامی*, 2(1), ۱-۹.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۰۱/۰۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۰

تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۰۳/۳۱

مقدمه

نهج البلاغه به عنوان یکی از مهمترین منابع قرون اولیه اسلام و حدیث منسوب به امام علی (ع)، حاوی توصیفی از مبانی حقوق شهروندی است که به وضوح نشان‌دهنده اهمیت ویژه این بحث در اسلام است. امام علی (ع) در این روایات به اهمیت حفظ حقوق شهروندان، احترام به حقوق دیگران و توجه به اصول عدالت و انصاف در امور سیاسی اشاره می‌کند. این نکات مهم نشان از آن دارند که در فرهنگ اسلامی، حقوق شهروندی به عنوان یکی از اصول اساسی حکومت و قوانین مورد توجه و تاکید بسیاری از شخصیت‌های اسلامی، از جمله امام علی (ع)، است. با توجه به اهمیت ویژه حقوق شهروندی در امور سیاسی و تأثیر بزرگ آن بر روند توسعه و پیشرفت جوامع، تحقیقات و مطالعات در این زمینه اهمیت بسیاری دارند. تحقیق حاضر نیز به منظور بررسی و تبیین مبانی حقوق شهروندی در امور سیاسی از دیدگاه روایات شیعه، با تاکید بر عناصری نظیر عدالت، انصاف، حقوق انسانی و احترام به حقوق دیگران انجام می‌شود. از طریق تحلیل و بررسی نهج البلاغه و بیانات امام علی (ع)، نگاهی نوین و عمیق به حقوق شهروندی و اهمیت آن در جامعه اسلامی و انسانیت به تصویر کشیده خواهد شد.

ذوالفقاری و عشایری (۱۴۰۱) نتایج پژوهش نشان داد که میزان مشارکت سیاسی مردم، آگاهی سیاسی شهروندان، اعتماد سیاسی شهروندان، آگاهی اجتماعی از حقوق شهروندی، آموزش حقوق شهروندی، میزان بهره‌مندی از رسانه‌های جمعی، میزان سرمایه فرهنگی، اعتماد اجتماعی شهروندان، میزان مشارکت اجتماعی و سطح انسجام اجتماع می‌تواند به میزان‌های متفاوتی در آگاهی از حقوق مردم، توسعه حقوق شهروندی و افزایش رعایت مؤلفه‌های حقوق شهروندی اثرگذار باشد. بر اساس نتایج، سطح تحصیلات، سن و پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد هم در آگاهی از حقوق شهروندی و همچنین برقراری مؤلفه‌های حقوق شهروندی مؤثر خواهد بود. تحقق مفهوم و شکل‌گیری ایده شهروندی، نیازمند وجود بستری مناسب و زمینه‌ساز است که از آن به عنوان جامعه مدنی یاد می‌شود.

مصطفی‌السان (۱۳۸۷) در تحقیقی بیان کرد نتیجه تحقیق حقوق شهروندی از چشم انداز نظریه شهروندی جهانی و قوانین و مقررات ایران، نشان می‌دهد که مفهوم شهروندی در جوامع جهانی به عنوان

حقوق و تعهداتی که شهروندان در جامعه دارند، بررسی و تعریف می‌شود. این حقوق و تعهدات عبارتند از حقوق مدنی مانند حق زندگی، آزادی و تملک، حقوق سیاسی مانند حق رأی و حق شرکت در مسائل سیاسی، و حقوق اجتماعی و فرهنگی مانند حق بهره‌مندی از تحصیل و عدالت اجتماعی. در قوانین و مقررات ایران نیز مفهوم شهروندی به عنوان دستیابی افراد به حقوق مدنی و سیاسی و تعهداتی که آنها نسبت به جامعه و دولت دارند، تعریف شده است.

نظری (۱۳۹۴) حقوق شهروندی در نهج البلاغه مورد بررسی قرار می‌دهد؛ از این رو مساله اصلی این تحقیق نهج البلاغه به عنوان یک متن دینی است، که حاوی پیام‌هایی است که در تحقق شرایط جامعه مبتنی بر اصول زندگی مدنی تأثیر گذار است و می‌توان با ملاحظه برخی از بخش‌های آن، به مضامینی دست یافت که پاسخگوی فرضیه ما در باره جایگاه حق فردی در زندگی جمعی باشد.

با توجه به اهمیت ویژه حقوق شهروندی در امور سیاسی و تأثیر بزرگ آن بر روند توسعه و پیشرفت جوامع، تحقیقات و مطالعات در این زمینه اهمیت بسیاری دارند. تحقیق حاضر نیز به منظور بررسی و تبیین مبانی حقوق شهروندی در امور سیاسی از دیدگاه روایات شیعه، با تاکید بر عناصری نظیر عدالت، انصاف، حقوق انسانی و احترام به حقوق دیگران انجام می‌شود. از طریق تحلیل و بررسی نهج البلاغه و بیانات امام علی (ع)، نگاهی نوین و عمیق به حقوق شهروندی و اهمیت آن در جامعه اسلامی و انسانیت به تصویر کشیده خواهد شد. در پایان، باید گفت که تحقیق حاضر با هدف ارتقاء دانش و آگاهی در زمینه حقوق شهروندی و امور سیاسی از منظر روایات شیعه، به عنوان نهجی نوین و کارآمد برای بررسی و تبیین مفاهیم اصول حقوق شهروندی، می‌تواند به تثبیت و توسعه این حقوق در جوامع مدرن و اسلامی کمک شایانی نماید. امیدواریم که این تحقیق نتایج مفید و قابل قبولی را در این زمینه به دست آورد و به افزایش آگاهی عمومی و بهبود وضعیت حقوق شهروندی در جوامع مختلف کمک شایانی نماید.

پیکره

تحقیق در مورد حقوق شهروندی به عنوان ابزاری ارزشمند برای ارزیابی وضعیت فعلی آزادی‌های مدنی و شناسایی زمینه‌هایی که نیاز به بهبود یا اصلاح دارند برای تضمین حمایت از آزادی‌ها و

حقوق فردی است.

یواخیم اشتروم (۲۰۱۹) می‌گوید مشارکت شهروندان در قلب دموکراسی است. تا زمانی که شهروندان نتوانند آزادانه در روند حکومت شرکت کنند، دموکراسی ممکن نیست. در حالی که رای دادن راه اصلی برای تک تک شهروندان برای رساندن صدای خود در نظام سیاسی بوده است، تغییرات اجتماعی و پیشرفت های فنی باعث گسترش فعالیت های سیاسی شده است.

پژوهش محمدی فر (۲۰۱۷) درباره مفهوم حقوق شهروندی و مؤلفه های آن، بینش های ارزشمندی را در مورد پویایی شهروندی در جامعه به دست می دهد. محمدی فر با کنکاش در مفهوم حقوق شهروندی، مولفه های مختلفی را که حقوق و مسئولیت های افراد را در یک جامعه شکل می دهد، روشن می کند. محمدی فر در خلال تحقیقات خود، تحلیلی جامع از معنا و اهمیت حقوق شهروندی ارائه می دهد و عناصر کلیدی را که دامنه این حقوق را مشخص می کند، برجسته می کند. کاوش محمدی فر در مورد حقوق شهروندی و مؤلفه های آن، درک دقیقی از نحوه مشارکت افراد با حقوق و وظایف خود به عنوان اعضای یک جامعه ارائه می دهد. بررسی مفهوم حقوق شهروندی به گفتمان جاری در مورد نقش شهروندی در ارتقای انسجام اجتماعی و فراگیر کمک می کند. پژوهش محمدی فر در مورد حقوق شهروندی بر اهمیت حمایت از حقوق و تعهدات افراد در یک جامعه تأکید می کند و بر اهمیت مشارکت فعال مدنی تأکید می کند.

مشکل اصلی تحقیق در مبانی حقوق شهروندی در امور سیاسی از منظر روایات شیعه، با تأکید بر نهج البلاغه، تنوع و تعدد نظرات و تفسیرات موجود. می باشد. نهج البلاغه، که به عنوان کتابی مهم در در نزد شیعه شناخته می شود. اما این کتاب به عنوان یک مجموعه متنوع، این امکان را برای پژوهشگران فراهم می کند تا از طریق تفسیرات مختلف، به نتایج گوناگونی در مورد حقوق شهروندی در امور سیاسی برسند. این تنوع تفسیرات، ممکن است باعث ایجاد ابهاماتی در مبانی حقوق شهروندی و درک مفهوم ها و اصول آن شود. یکی دیگر از مشکلات ممکن در تحقیقات درباره حقوق شهروندی از منظر روایات شیعه با تأکید بر نهج البلاغه، تناقضات موجود در روایات نیز می تواند باشد. نهج البلاغه شامل سخنان و نامه های متعددی است که ممکن است نظرات و دیدگاه های متناقضی

درباره مسائل سیاسی و حقوق شهروندی بیان کند. این تناقضات می تواند باعث شود که پژوهشگران در درک صحیح مفاهیم و اصول مربوط به حقوق شهروندی مشکل داشته باشند و یا به نتایج تضادی در مورد این حقوق برسند. بنابراین، مشکل اصلی تحقیق در مبانی حقوق شهروندی در امور سیاسی از منظر روایات شیعه با تأکید بر نهج البلاغه، به تنوع و تعدد تفسیرات موجود در روایات و همچنین تناقضات ممکن در آنها برمی گردد. حل این مشکلات نیازمند مراجعه به روایات بر اساس روش شناسی صحیح و استفاده از روش های تفسیر درست است تا به درک صحیح مفاهیم و اصول مربوط به حقوق شهروندی در امور سیاسی برسیم.

تجزیه و تحلیل داده

این مقاله به بررسی مبانی حقوق شهروندی در امور سیاسی از دریچه روایات اسلامی شیعه با محوریت خاص «نهج البلاغه» می پردازد. هدف اصلی این است که بررسی کنیم چگونه نهج البلاغه رابطه بین حکومت و شهروندی را بیان می کند و بر مسئولیت های اخلاقی، نقش عدالت و مفهوم مسئولیت اجتماعی در چارچوب شیعه تأکید می کند. برای دستیابی به این هدف، این مطالعه از روش شناسی کیفی شامل تحلیل متنی نهج البلاغه در کنار منابع فرعی، از جمله تفاسیر علمی و زمینه تاریخی ارائه شده توسط دانشمندان شیعه معاصر استفاده می کند. این با تحلیل تطبیقی مفاهیم مشابه در سایر متون اسلامی و نظریه سیاسی تکمیل خواهد شد تا دیدگاه های منحصربه فرد شیعه در مورد حقوق شهروندی را برجسته کند. این تحقیق به طور سیستماتیک مضامین اصلی متن را با تمرکز بر حقوق مربوط به عدالت، نمایندگی و وظایف اخلاقی دولت در قبال شهروندانش طبقه بندی می کند (البلاغه، خطبه ۱؛ نصر، ۲۰۱۰؛ مرتضی، ۲۰۰۵). این مقاله با قرار دادن یافته ها در چارچوبی میان رشته ای که فقه اسلامی، فلسفه سیاسی و حکومت اخلاقی را در بر می گیرد، به درک عمیق تر از تلاقی ایمان و مسئولیت مدنی در سنت شیعه کمک می کند. از طریق این کاوش، پژوهش پیش بینی می کند که مفاهیم عملی آموزه های امام علی (ع) برای زمینه های سیاسی مدرن در جوامع عمدتاً شیعه روشن شود، بنابراین بینش هایی در مورد افزایش مشارکت شهروندان و حمایت از حقوق در چشم انداز سیاسی امروز ارائه می شود.

۳- برای تبیین وضعیت فعلی حقوق شهروندی در امور سیاسی شیعه، با استناد به نهج البلاغه و روایات دیگر چه چیزهایی باید در نظر گرفت؟

اصول و آموزه های حقوق شهروندی در امور سیاسی که در نهج البلاغه مورد بحث قرار گرفته است منعکس کننده یک دیدگاه اخلاقی عمیقاً ریشه دار است که بر عدالت، حکومت اخلاقی و مشارکت فعال مدنی تأکید دارد. امام علی در خطبه ها و نامه های خود دیدگاهی را بیان می کند که در آن شهروندی محدود به وضعیت منفعلانه نیست، بلکه حقوق افراد را با مسئولیت هایشان در قبال جامعه و رهبرانشان در هم می آمیزد. برای مثال، مفهوم سازی او از عدالت به عنوان پایه ای برای حکمرانی، تأکید می کند که وظیفه اصلی یک حاکم، حمایت از حقوق شهروندان است، و تضمین می کند که برابری در تمام جنبه های زندگی آنها نفوذ می کند.

چنین تأملاتی با مفاهیم مدرن پاسخگویی سیاسی طنین انداز می شود، جایی که حکمرانی خوب نه تنها با فقدان استبداد، بلکه با ارتقاء فعال رفاه اجتماعی نیز تعریف می شود. بنابراین، آموزه های امام علی (ع) از مدلی از شهروندی مشارکتی حمایت می کند، که در آن رابطه بین حاکمان و حاکمان با حقوق و وظایف متقابل مشخص می شود و نظام های حکومتی معاصر را برای ادغام چارچوب های اخلاقی و اخلاقی در ساختارهای سیاسی خود به چالش می کشد.

در این تحقیق، به بررسی روش تحقیق انجام کار در این حوزه خواهیم پرداخت و نهج البلاغه را به عنوان یک منبع مهم در این زمینه مورد تأکید قرار خواهیم داد برای انجام تحقیق در حوزه مبانی حقوق شهروندی در امور سیاسی، نیاز به روش تحقیق مناسبی داریم. این روش باید تضمین کننده دقت و صحت نتایج باشد. برخی از مراحل اصلی روش تحقیق در این روش عبارتند از جمع آوری داده ها و اطلاعات مرتبط با حقوق شهروندی و امور سیاسی از منظر روایات شیعه که از طریق توصیفی-تحلیلی پرداخته می شود. تحلیل حقوق شهروندی در امور سیاسی از دریچه روایات شیعه، با تمرکز خاص بر نهج البلاغه، بینش های ارزشمندی را در مورد اصول و رهنمودهای حکومت خوب و حمایت از حقوق فردی در چارچوب شیعه ارائه می دهد.

محقق به سوالات تحقیق پاسخ می دهد:

۱- اصول و آموزه های حقوق شهروندی در امور سیاسی در نهج البلاغه و روایات چگونه مورد بحث قرار گرفته است؟

۲- نهج البلاغه بر حقوق شهروندی در امور سیاسی شیعه چه تأثیری دارد؟

جدول ۱. مروری بر زمان امام علی علیه السلام و زمینه

منابع متنی	خلاصه تحلیل	مضامین
عدالت برای حقوق شهروندی ضروری است. برابری در برابر قانون برقرار می کند.	خطبه ۴۷، نامه ۳۱	عدالت سیاسی خطبه
رهبران باید رفاه شهروندان را بر منافع شخصی اولویت دهند. پاسخگویی بسیار مهم است.	نامه ۵۳ خطبه ۱۳۱	مسئولیت رهبری
شهروندی شامل حقوق مشارکت است. بر مشارکت مدنی و رفاه جامعه تأکید دارد.	خطبه ۲۲۸	آزادی های فردی
حقوق با مسئولیت هایی همراه است. تعهدات متقابل بین حاکمان و شهروندان را برجسته می کند.	خطبه ۷۹	حقوق و تعهدات

حوزه سیاسی تأکید کند و اهمیت پایدار آن ها را در بحث های حکومت داری معاصر برجسته کند.

از طریق کاوش در این اصول، این مطالعه بر آن است تا بر ارتباط بینش های امام علی (ع) در شکل دهی گفتمان حقوق شهروندی در

تحلیل حقوق شهروندی در امور سیاسی که در نهج البلاغه ترسیم شده است، به ارزیابی مجدد پارادایم های سیاسی مدرن دعوت می کند. این یک چارچوب غنی را بیان می کند که در آن اقتدار سیاسی مبتنی بر ملاحظات اخلاقی و مشارکت های جمعی است. این آموزه ها نه تنها با دیدگاه های تاریخی طنین انداز می شوند، بلکه به عنوان راهنمای گفتمان های معاصر در مورد شهروندی عمل می کنند و اصولی را ارائه می دهند که عدالت، برابری و الزام اخلاقی مسئولیت مدنی را ترویج می کنند. از طریق این دریچه، بینش امام علی (ع) میراثی ماندگار را ارائه می دهد که درک ما را از حقوق شهروندی در مناظر سیاسی همیشه در حال تحول نشان می دهد. این تحلیل پتانسیل آموزه های نهج البلاغه را برای تأثیرگذاری بر اصول حکومت داری اسلامی سنتی و گفتمان حقوق شهروندی معاصر روشن می کند و درک دقیقی از نحوه مرتبط ماندن این آموزه های باستانی امروز را تقویت می کند. این مقاله در فهم جامع از اصول و

آموزه های حقوق شهروندی که در نهج البلاغه به تصویر کشیده شده است، به اوج خود می رسد و تأکید می کند که این آموزه ها دارای اهمیت قابل توجهی در گفتمان سیاسی معاصر هستند.

۲- نهج البلاغه بر حقوق شهروندی در امور سیاسی شیعه چه تأثیری دارد؟

نهج البلاغه، در اسلام شیعه و اندیشه سیاسی جایگاه مهمی دارد. متن نه تنها به دلیل شیوایی و عمق فلسفی، بلکه به دلیل بینش عمیقش در مورد حکومت، عدالت و حقوق بشر مورد احترام است. این مقاله به بررسی چگونگی تأثیر نهج البلاغه بر امور سیاسی معاصر شیعه، به ویژه در مورد حقوق شهروندی می پردازد. با تحلیل محتوای آن می توان به راه های مختلفی که تعالیم امام علی (ع) دیدگاه شیعه را در مورد حقوق، مسئولیت های اجتماعی و مشارکت سیاسی اطلاع رسانی کرده است، پی برد.

جدول ۲. تأثیر نهج البلاغه بر حقوق شهروندی در امور سیاسی شیعه

شرح	جنبه
نهج البلاغه	متن اولیه
امام علی بن ابی طالب (ع)	شخصیت کلیدی
عدالت، برابری، پاسخگویی، رفاه عمومی	مضامین نهج البلاغه
برای درک حقوق شهروندی. نقش مسئولیت دولت در قبال شهروندان	تأثیر بر چارچوب فکری سیاسی شیعه
خواستار به رسمیت شناختن حقوق فردی است. مشارکت مدنی و فعالیت سیاسی را تشویق می کند	تأثیر بر حقوق شهروندی
پذیرش اصول نهج البلاغه در جنبش های شیعه که از عدالت اجتماعی و حقوق شهروندی حمایت می کنند.	مناسبت معاصر
آموزه های نهج البلاغه تأثیر عمیق و ماندگاری بر مفهوم شهروندی در امور سیاسی شیعیان دارد و به تغییر مسئولیت اجتماعی و مشارکت مدنی در میان مسلمانان شیعه دامن می زند.	نتیجه گیری

به طور خلاصه، نهج البلاغه به عنوان منبعی محوری برای شکل دادن به اندیشه سیاسی شیعه در مورد حقوق شهروندی عمل می کند. این مقاله با بررسی الزامات اخلاقی و اخلاقی مطرح شده توسط امام علی (ع)، بر تأثیر ماندگار آموزه های او در زمینه های معاصر تأکید می کند، جایی که آنها همچنان الهام بخش جنبش هایی برای عدالت

و برابری در جامعه شیعه هستند. نهج البلاغه به عنوان بخشی از گفت و گوی گسترده تر درباره حقوق شهروندی، نه تنها یک دیدگاه الهیاتی، بلکه راهنمای عملی برای مسئولیت سیاسی و مشارکت مدنی ارائه می کند.

۳- برای تبیین وضعیت فعلی حقوق شهروندی در امور سیاسی شیعه، با استناد به نهج البلاغه و روایات دیگر چه چیزهایی باید در نظر گرفت؟

برای درک درست وضعیت کنونی حقوق شهروندی در امور سیاسی شیعیان، بیان زمینه‌های تاریخی و کلامی که این حقوق را شکل می‌دهند، ضروری است. اسلام شیعه ذاتاً یک دوگانگی در شهروندی ارائه می‌دهد: بیعت معنوی با امامت و بیعت مدنی با دولت. این دوگانگی هنگام ارزیابی مسائل معاصر محرومیت از حقوق و نمایندگی سیاسی در کشورهای مختلف با جمعیت قابل توجه شیعه بسیار مهم است. برای تحلیل تلاقی‌های حقوق شهروندی و مشارکت

جدول ۳. مضامین کلیدی در نهج البلاغه

تحلیل	مرجع متنی مربوطه	موضوع
بر اهمیت حکمرانی عادلانه و حقوق همه شهروندان تأکید می‌کند.	نامه ۵۳ (به مالک اشتر)	عدالت و برابری
ضرورت اجازه دادن به شهروندان برای بیان نگرانی‌ها و شکایات را برجسته می‌کند	خطبه ۲۱۶	حق بیان و مخالفت
بر لزوم مشارکت فعال شهروندان در رفاه اجتماعی تأکید می‌کند.	نامه ۳۱	مسئولیت جامعه
در مورد وظایف اخلاقی و اخلاقی رهبران سیاسی در قبال رأی دهندگان خود بحث می‌کند.	خطبه ۱ (در مورد ویژگی‌های رهبری)	الزام رهبران
حامیان روشنگری شهروندان، تشویق مشارکت مبتنی بر دانش.	نقش علم و آگاهی	خطبه ۳

ارزیابی مفاهیم معاصر نهج البلاغه چشم انداز پیچیده‌ای از پویایی سیاسی در جوامع شیعه را آشکار می‌کند. تحلیل باید هم زمینه‌های داخلی و هم بین‌المللی را در نظر بگیرد، که در آن محرومیت سیاسی اغلب می‌تواند منجر به ناآرامی اجتماعی و خواستار اصلاحات شود. مضامین انتقادی از متن، مانند عدالت، مسئولیت جمعی، و اخلاق رهبری، همچنان در میان جمعیت شیعه طنین انداز می‌شود و به عنوان اصول راهنما برای جنبش‌های معاصر حامی برابری اجتماعی و نمایندگی سیاسی عمل می‌کند. هدف این کاوش پیش‌بینی نهج البلاغه به عنوان منبعی حیاتی برای درک نقش در حال تحول حقوق شهروندی در تعاملات سیاسی شیعیان است. این مقاله با

کنکاش در متون تاریخی و روایات سنتی روشن می‌کند که چگونه این آموزه‌ها بحث‌ها و تلاش‌های شهروندی معاصر را برای اصلاح در بافت‌های شیعه هدایت می‌کند. تحقیقات آتی باید بر اساس این یافته‌ها، با استفاده از تحلیل‌های تطبیقی با سایر فرقه‌های اسلامی و چارچوب‌های اجتماعی سیاسی گسترده‌تر گسترش یابد. این چارچوب به عنوان یک داربست دانشگاهی برای بررسی و درک نقش متون مقدس در شکل‌دهی هویت‌ها و حقوق سیاسی مدرن در میان مسلمانان شیعه عمل می‌کند. این پژوهش با تمرکز بر نهج البلاغه، پیوندهایی را بین اصول تاریخی حکومت داری و چشم انداز سیاسی معاصر ترسیم می‌کند.

با این حال، کشورهای امروزی با اکثریت شیعه با چالش‌های مهمی برای تحقق این حقوق مواجه هستند، از جمله سرکوب سیاسی، درگیری‌های فرقه‌ای، و نابرابری‌های اجتماعی-اقتصادی. چشم‌انداز سیاسی اغلب با حکمرانی استبدادی مشخص می‌شود که مخالفان را سرکوب می‌کند و مشارکت فعال شهروندان در فرآیندهای سیاسی را تضعیف می‌کند. علیرغم تأکید سنت شیعه بر رهبری اخلاقی و منفعت جمعی، بسیاری از شهروندان با گسست بین این آموزه‌های دینی و اعمال سیاسی رایج مواجه می‌شوند (خامنه‌ای، ۲۰۱۴؛ الخالدی، ۲۰۱۷). تأثیر تأثیرات خارجی و نزاع‌های سیاسی داخلی، سناریو را پیچیده‌تر می‌کند و به بحران نمایندگی و حاکمیت منجر می‌شود که با اصول اخلاقی ترویج شده در نهج‌البلاغه در تضاد است. در نتیجه، حقوق کنونی شهروندان در این کشورها در معرض خطر قرار دارد و نیاز به ارزیابی مجدد ساختارهای سیاسی برای همسویی بیشتر با اصول اسلامی عدالت و انصاف، همانطور که توسط امام علی (ع) (صدر، ۲۰۱۸) بیان شده است، را ایجاب می‌کند.

نهج‌البلاغه نه تنها در ادبیات اسلامی، بلکه در گفتمان پیرامون اخلاق سیاسی و حکومت‌داری نیز به‌عنوان متنی یادگار است. این مجموعه بینش‌های عمیقی ارائه می‌دهد که به ابعاد اخلاقی و اخلاقی اقتدار و رهبری سیاسی می‌پردازد. اصول اساسی نهج‌البلاغه از عدالت، پاسخگویی و اهمیت مشارکت جامعه در حکومتداری حمایت می‌کند (المهدوی، ۲۰۱۶). امام علی (ع) تأکید می‌کند که اقتدار مشروع از مردم سرچشمه می‌گیرد و باید منعکس‌کننده رفاه آنها باشد و بر شکلی از حکومت مشارکتی و برابری طلبانه تأکید می‌کند. این امر از مدل‌های اقتدارگرا فاصله می‌گیرد و نشان می‌دهد که حاکمان باید منافع عمومی را بر قدرت شخصی یا انباشت ثروت ترجیح دهند. از آنجایی که اصلاحات سیاسی همچنان یک گفتمان محوری در بسیاری از جوامع با اکثریت مسلمان است، آموزه‌های نهج‌البلاغه می‌تواند به عنوان یک نقطه مرجع حیاتی برای رهبرانی باشد که از تغییرات سیستمی حمایت می‌کنند که با مبانی اخلاقی دگرترین اسلامی طنین‌انداز می‌شود.

این مقاله به مفاهیم اساسی حقوق شهروندی در امور سیاسی که از طریق روایات اسلامی شیعه بیان شده است، به ویژه با استناد به آموزه‌ها و گفتارهای ارائه شده در نهج‌البلاغه می‌پردازد. این فصل با تعیین بافت تاریخی نهج‌البلاغه و تأکید بر نقش دوگانه آن به عنوان یک

رساله فلسفی و یک بیانیه سیاسی آغاز می‌شود. اصول عدالت، مشورت و پاسخگویی مورد حمایت امام علی (ع) را تشریح می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه این اصول بستر یک نظام سیاسی عادلانه را تشکیل می‌دهند. با تحلیل خطبه‌ها، نامه‌ها و سخنان مختلف در نهج‌البلاغه، این فصل بر رابطه ذاتی بین حکومت و حقوق شهروندی تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که رفاه مردم در هر ساختار سیاسی اولویت دارد. توضیح می‌دهد که چگونه متن چارچوبی برای ارزیابی رهبری فراهم می‌کند، و نشان می‌دهد که حاکمان حافظ حقوق مردم هستند و باید در عین حال که فرهنگ سیاسی مشارکتی را تقویت می‌کنند، به بهترین نحو عمل کنند.

علاوه بر این، این مقاله به بررسی پیامدهای این آموزه‌ها برای اندیشه و عمل سیاسی معاصر در میان مسلمانان شیعه می‌پردازد. استدلال می‌کند که نهج‌البلاغه بینش‌های انتقادی را در مورد مسئولیت‌های شهروندان و رهبران به طور یکسان ارائه می‌دهد و از مشارکت مدنی حمایت می‌کند و اهمیت مشارکت آگاهانه و فعال در مسائل سیاسی را برجسته می‌کند. با مطالعه دقیق توصیه‌های امام علی (ع)، این فصل مفهومی از مسئولیت سیاسی را بیان می‌کند که فراتر از اطاعت صرف از قدرت است. این الزام اخلاقی برای زیر سوال بردن، نقد و پاسخگویی رهبران را می‌طلبد. با انجام این کار، این فصل نه تنها به درک فلسفه سیاسی شیعه کمک می‌کند، بلکه آن را در گفتمان‌های مدرن درباره دموکراسی و حقوق بشر قرار می‌دهد. با پیوند دادن آموزه‌های کهن به واقعیت‌های معاصر، این فرض را مطرح می‌کند که حکمت موجود در نهج‌البلاغه امروز نیز قابل توجه است و نقشه راهی برای تحقق یک نظم سیاسی عادلانه مبتنی بر احترام به حقوق شهروندان ارائه می‌دهد.

در گفتمان در حال تحول در مورد حقوق شهروندی در امور سیاسی، منابع کمی به اندازه نهج‌البلاغه، بنیادی یا عمیقاً طنین‌انداز هستند. تلاش می‌شود تا یافته‌های اصلی این تحقیق را در مورد مبانی حقوق شهروندی که در روایات شیعه تبیین شده است، به‌ویژه با تأکید بر آموزه‌های نهج‌البلاغه ترکیب کند. نهج‌البلاغه به عنوان سنگ بنای حکمت و فلسفه سیاسی اسلامی، بینش‌های حیاتی را در مورد الزامات اخلاقی و اخلاقی حاکم بر روابط بین شهروندان و رهبران آنها ارائه می‌دهد و بر نقش یکپارچه عدالت، پاسخگویی و شهروندی فعال در حوزه عمومی تأکید می‌کند.

در شرایط معاصر، مانند خاورمیانه و جنوب آسیا، که در آن آشفته‌گی سیاسی و فساد رواج دارد، اصول مورد تاکید در نهج البلاغه می‌تواند الهام بخش جنبش‌هایی باشد که هدفشان بازگرداندن یکپارچگی و اعتماد عمومی به دولت است (یساری، ۲۰۱۹). دستور امام علی (ع) مبنی بر ثابت قدم ماندن در برابر استبداد و اصرار ایشان بر صحت اخلاقی، ضرورت اتخاذ یک چارچوب اخلاقی را برای اصلاح طلبان در دفاع از خود برجسته می‌کند (کمالی، ۱۳۸۸).

نتیجه‌گیری

در بررسی رابطه پیچیده بین حقوق شهروندی و امور سیاسی در سنت شیعه، به ویژه همانطور که در نهج البلاغه بیان شده است، این فصل بینش‌های کلیدی را که در بحث‌های قبلی به دست آمده است، ترکیب می‌کند. نهج البلاغه، نه تنها به عنوان یک شاهکار کلامی و ادبی، بلکه به عنوان یک راهنمای عمیق اجتماعی-سیاسی عمل می‌کند که مظهر اخلاق شیعه در مورد حکمرانی، عدالت است. و حقوق افراد در حوزه سیاسی. محور این گفتمان، اصل عدالت است که نمونه آن توصیه‌های امام علی (ع) به حاکمان برای اولویت دادن به رفاه مردم و حصول اطمینان از عدالت و انصاف در حکومتشان است. این اثر با بررسی مولفه‌های مختلف از جمله نقش مشورت (شورا) در تصمیم‌گیری و اهمیتی که برای رفاه اجتماعی قائل است، نشان می‌دهد که چگونه نهج البلاغه چارچوبی برای درک حقوق شهروندی فراهم می‌کند که فراتر از استحقاق قانونی و حقوقی صرف است، به مسئولیت اخلاقی می‌پردازد.

علاوه بر این، پیامدهای این ترکیب فراتر از یک گفتمان آکادمیک صرف است. آنها با سناریوهای سیاسی معاصر که در آن شهروندان اغلب با حقوق و مسئولیت‌های خود در چشم انداز سیاسی دست و پنجه نرم می‌کنند، طنین انداز می‌شوند. حمایت از مشارکت فعال مدنی که در نهج البلاغه بیان شده است، افراد را تشویق می‌کند تا در روند سیاسی شرکت کنند، رهبران خود را پاسخگو بدانند و احساس مسئولیت جمعی را برای رفاه اجتماعی تقویت کنند. این پژوهش بر این باور است که از طریق تفسیری قوی از تعالیم امام

علی (ع)، شهروندان مدرن نه تنها می‌توانند حقوق خود را باز پس بگیرند، بلکه مسئولیت‌های مدنی خود را نیز ارتقاء دهند، در نتیجه اصول عدالت، انصاف و مشارکت را که بستر اخلاق سیاسی شیعه را می‌سازند، در بر می‌گیرند. در نهایت، این کنکاش خواستار احیای مجدد این آرمان‌ها در رویه‌های سیاسی کنونی است، و بیان می‌کند که آموزه‌های بنیادی نهج البلاغه در پرداختن به معضلات معاصر در مورد حکومت، حقوق شهروندی، و تعهدات اخلاقی حاکمان و حاکمان، عمیقاً مرتبط است.

در نهایت، این تحقیق مسیری را برای تقویت گفتگو بین مقامات مذهبی و نهادهای سیاسی سکولار پیشنهاد می‌کند. با توجه به پیچیدگی‌های تاریخی و تعاملات گاه بحث برانگیز بین حوزه‌های مذهبی و سیاسی، بینش‌های به دست آمده از نهج البلاغه می‌تواند تعامل سازنده را تسهیل کند. علما و رهبران شیعه با بیان ماهیت سازگار اصول دینی با حکومت دموکراتیک و حقوق شهروندی می‌توانند در جهت پر کردن شکاف بین باورهای دینی و واقعیت‌های سیاسی تلاش کنند. این روحیه همکاری برای ایجاد یک محیط سیاسی فراگیرتر ضروری است که در آن شهروندان - صرف نظر از اعتقاداتشان - بتوانند از حقوق خود دفاع کنند و به طور معناداری در روند سیاسی شرکت کنند. در نهایت، این تحقیق تاکید می‌کند که ادغام آموزه‌های شیعه، به ویژه آنهایی که در نهج البلاغه یافت می‌شود، نه تنها مشارکت سیاسی شهروندان را آگاه می‌کند، بلکه به ایجاد جامعه‌ای عادلانه کمک می‌کند و ارزش ذاتی این آموزه‌ها را برای جامعه معاصر منعکس می‌کند.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

References

- Al-Biharna Hashem, Political System of Jafari School/F.Brill, 2000
- Al-San, ((Trade Secret Law in the Age of Information Technology)) Journal of Judicial Law, 69 No. 5005(2005): 0273-312
- Misbah, Mohammad Taqi, The article "The Origin of Rights", presented at the Fifth Conference of Islamic Thought, Qom, 1991, Imam Khomeini Educational and Research Institute
- Mohammadi Far, Nejat, Shahram Nia, Amir Masoud, Masoud Nia, Hatami, Abbas. (2017). A study of the relationship between the realization of citizenship rights and the type of political participation in the city of Isfahan. Applied Sociology, 28(2), 147-162.
- Morteza Hashempour, Citizenship Rights, A Study of the Political Philosophy of Imam Ali (AS), Islamic Publications.
- Movahed, Mohammad Ali, 2002, In the Air of Justice, Karnameh, First Edition, Tehran
- Nahjul-Balagha translated by Jafari, Mohammad Taqi. Publications: Islamic Culture Publishing House, 2017
- Nazari-Ali Ashraf and Niaz Azari (2022) Democratic Politics and the Design of a Radical Citizenship Model: Rethinking Chantal Mouffe's Theory, Politics Quarterly 52(2) 608-582.
- Qari Seyed Fatemi, Seyed Mohammad; (1392) Human Rights in the Contemporary World; First Edition, Tehran, Shahid Beheshti University Press.
- Zolfaghari and Ashayeri (1401) On the Analysis of Factors Affecting Awareness of Citizenship Rights Among Iranians, Social Welfare Quarterly, Soroush Aftab Farda.